

Övergång förskola- skola Nr 8, 2014

Projektrapport från
Stadsrevisionen

Dnr 3.1.3-130/2014

Den kommunala revisionen är fullmäktiges kontrollinstrument för att granska den verksamhet som bedrivs i nämnder och bolagsstyrelser. Stadsrevisionen i Stockholm granskar nämnders och styrelserns ansvarstagande för att genomföra verksamheten enligt fullmäktiges uppdrag. Stadsrevisionen omfattar både de förtroendevalda revisorerna och revisionskontoret.

I ”årsrapporter” för nämnder och ”granskningspromemorior” för styrelser sammanfattar Stadsrevisionen det gångna årets synpunkter på verksamheten. Fördjupade granskningar som sker under året kan också publiceras som projektrapporter.

Publikationerna finns på Stadsrevisionens hemsida. De kan också beställas från revisionskontoret.

Till
Norrmalms SDN
Enskede-Årsta-Vantörs SDN
Hässelby-Vällingby SDN
Utbildningsnämnden

Övergång förskola-skola

Revisorsgrupp 1 har den 18 november 2014 behandlat bifogade revisionsrapport (nr 8/2014).

Granskningen visar på stora utvecklingsbehov. Övergången från förskola till skola varierar mycket, beroende på vilken förskola barnen lämnar och vilken skola de börjar i. Detta är tveksamt ur ett likabehandlingsperspektiv. Det understryker vikten av att kommunfullmäktiges riktlinjer införlivas på ett genomtänkt sätt för att skapa en mer enhetlig övergång.

Vi hänvisar i övrigt till rapporten och överlämnar den till utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna Norrmalm, Enskede-Årsta Vantör och Hässelby-Vällingby för yttrande. Yttrandet ska ha inkommit till revisorsgrupp 1 senast 31 januari 2015. Rapporten överlämnas också till övriga stadsdelsnämnder för kännedom.

På revisorernas vägnar

Bengt Akalla
Ordförande

Stefan Rydberg
Sekreterare

Sammanfattning

Revisionskontoret har granskat övergång förskola - skola utifrån läroplanens krav och fullmäktiges riktlinjer. Granskningen har avgränsats till områdena Norrmalm, Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby. Inom dessa områden har intervjuer genomförts med stadsdelsförvaltningen samt två kommunal och två fristående förskolor respektive skolor. Berörda inom utbildningsnämnden har också intervjuats.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om barnen får en välplanerad övergång utifrån fullmäktiges riktlinjer. Utifrån granskningens syfte och fullmäktiges riktlinjer, bedömer revisionskontoret att ett arbete har påbörjats. Men fortsatt utveckling behövs. Det gäller samverkan och pedagogiskt utbyte mellan fristående och kommunala verksamheter samt uppföljning av hur förskolans dokumentation till skolan kommer till användning i skolan.

I budget 2012 fick utbildningsnämnden i samverkan med stadsdelsnämnderna uppdraget att utarbeta gemensamma riktlinjer för övergång förskola – skola. Norrmalm hade inlett sitt utvecklingsarbete avseende de kommunala verksamheterna före arbetet med de stadsgemensamma före riktlinjerna. Sedan har tidpunkten för fullmäktiges beslut inneburit att det är först till detta läsår implementeringen har kunnat påbörjas.

En fungerande samverkan mellan kommunala förskolor och skolor finns till delar, men är ofta mycket personberoende.

I både förskolans och skolans läroplaner framhålls vikten av en förtroendefull samverkan mellan verksamheterna för att stödja barnens allsidiga utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. För likvärdigheten är det bra att det nu finns riktlinjer att förhålla sig till där också tid för pedagogiskt utbyte ingår.

Den pedagogiska information som förskolan ska sammanställa till skolan ska förhoppningsvis också leda till ökad förståelse och mer pedagogiskt utbyte med skolan. I denna granskning har det framkommit mer negativa än positiva synpunkter på vad den kan leda till. Det är dock få som tillämpat riktlinjerna ännu.

Innehåll

Inledning	1
Bakgrund	1
Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	1
Revisionskriterier	2
Metod	2
Skollagen och läroplanen	2
Stadens mål och riktlinjer	3
Granskningens resultat	4
Utbildningsnämnden	4
Stadsdelsnämndsområden	6
Analys, slutsatser och bedömning	14

Inledning

Bakgrund

Hösten 2014 började totalt 10 125 barn i förskoleklass. Av dessa började 8 469 barn i en kommunal grundskola och 1 656 barn (16 %) i en fristående grundskola. Ca 3 500 (35 %) av barnen som började skolan hösten 2014 har tidigare gått i en fristående förskola.

I skolinspektionens regelbundna tillsyn av förskoleverksamheten år 2011 konstaterades att det i 13 av stadens 14 stadsdelsnämnder inte fanns ett förtroendefullt samarbete mellan förskola, förskoleklass och fritidshem.

För att säkerställa att alla barn får en övergång på ett likvärdigt sätt oavsett vem som är huvudman har kommunfullmäktige (2013-10-14) beslutat om riktlinjer för övergång förskola – skola.

Om inte övergång förskola – skola planeras väl finns risk att förutsättningarna för att ge eleven en god lärandemiljö i skolan försämras. Detta är särskilt allvarligt om eleven är i behov av särskilt stöd för sin utveckling. Samverkan mellan förskola och skola har försvårats i och med att barn i en förskola kan gå vidare till flera olika grundskolor och att varje grundskola tar emot barn från ett stort antal förskolor.

Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Syftet med granskningen är att bedöma om barnen får en välplanerad övergång från förskola till grundskola oavsett huvudman.

Granskningen ska ge svar på följande revisionsfrågor:

- Har stadsdelsförvaltningen planer, rutiner och samverkansformer i enlighet med fullmäktiges riktlinjer?
- Har fristående förskolor och skolor involverats i samverkan kring övergång förskola – skola?
- Finns forum för pedagogiskt utbyte verksamheterna emellan?

Granskningen är avgränsad till stadsdelsnämnderna Norrmalm, Hässelby-Vällingby och Enskede-Årsta-Vantör samt utbildningsnämnden. Stadsdelsnämnderna har valts för att få en spridning över staden.

Revisionskriterier

Revisionskriterier är de bedömningsgrunder som revisionen utgår ifrån vid analys och bedömning. Följande revisionskriterier har tillämpats:

- Fullmäktiges riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola (2013-10-14)
- Läroplanen för förskolan (2011) - avsnitt samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2011) - avsnitt övergång och samverkan

Metod

Granskningen grundar sig på dokumentstudier och intervjuer.

Vid berörda stadsdelsnämndsområden har intervjuer genomförts med stadsdelsförvaltningens kontaktperson för övergång förskola – skola. Vid utbildningsförvaltningen har berörda grundskolechefer och enheten för förskolesamordning intervjuats. Vidare har inom varje stadsdelsnämndsområde pedagoger vid två fristående och två kommunala förskolor och skolor intervjuats. Totalt har antalet intervjuer uppgått till 17 och sammanlagt 30 personer har deltagit vid dessa intervjuer.

Intervjuade har fått faktakontrollera intervjuanteckningar och/eller utkast till revisionsrapport.

Granskningen har genomförts av Maria Assarsson, projektledare, och Karin Meding.

Skollagen och läroplanen

Skollagen berör inte direkt övergången mellan förskolans och grundskolans verksamheter. Men de allmänna bestämmelserna om barns och elevers lärande och personliga utveckling gäller även detta arbete.

Tystnadsplikten för anställda i enskilt driven förskola, förskoleklass och fritidshem regleras i skollagen, medan tystnadsplikten för offentligt anställda regleras i offentlighets- och sekretesslagen. Förskoleverksamheten omfattas av det starkare skydd som även berör skolhälsovård och elevvård. Detta behöver dock inte vara ett hinder för samverkan kring barns övergång, om föräldern medverkar i

överlämnande samtal eller om föräldrarna gett sitt samtycke till att personalen får lämna över viss information till skolan.

I förskolans läroplan under avsnitt 2.5 står att ”förskolan ska sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja barnens allsidiga utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Samarbetet ska utgå från de nationella och lokala mål och riktlinjer som gäller för respektive verksamhet”.

Riktlinjer enligt förskolans läroplan är att förskolläraren ska ansvara för att samverkan sker med personalen i förskoleklass, skola och fritidshem för att stödja barnens övergång till dessa verksamheter. Vidare ska arbetslaget utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskoleklass, skola och fritidshem och tillsammans med dem uppmärksamma varje barns behov av stöd och stimulans.

När barnets övergång till de nya verksamheterna närmar sig har förskolan den särskilda uppgiften att finna former för att avrunda och avsluta förskoleperioden.

I grundskolans läroplan framgår på motsvarande sätt vikten av samverkan. ”För att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv ska skolan också sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskolan samt med de gymnasiala utbildningarna som eleven fortsätter till”. I läroplanens riktlinjer framgår att ”läraren ska utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskolan och i berörda skolformer och i samarbetet särskilt uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd”.

Stadens mål och riktlinjer

Fullmäktige har antagit riktlinjer för övergång mellan förskola och skola 2013-10-14. Riktlinjerna ska säkra en likvärdig övergång oavsett huvudman och är bindande för de kommunala verksamheterna och genom processen med godkännande och tillsyn också styrande för de fristående förskolorna. För de fristående skolorna gäller de nationella styrdokumentens uppdrag. De fristående skolorna kan välja att inte ingå i de rutiner och sammanhang som erbjuds i de lokala handlingsplanerna, men måste då för Skolinspektionen kunna visa på att man handlar på andra sätt som leder till att man uppfyller de nationella styrdokumentens intentioner för barnens övergång.

I alla stadsdelsnämndsområden ska det finnas handlingsplaner för övergången som beskriver ansvarsfördelningen mellan förskola och skola. Handlingsplanen ska följas upp och revideras årligen. Av handlingsplanen ska det framgå en gemensam årsplan med olika aktiviteter i övergången förskola – skola. I riktlinjerna beskrivs bland annat:

- Avslut av barnens förskoletid
- Rutiner för övergång
- Samverkan kring det pedagogiska innehållet
- Överlämnande samtal
- Dokumentation om verksamheten och det enskilda barnet som skolan får del av
- Barn i behov av särskilt stöd.

Riktlinjerna innehåller förslag på innehåll i den information/dokumentation som ska överlämnas till skolan i samband med barnets övergång. Syftet ska vara att informera den mottagande skolan om den verksamhet barnet ingått i, med fokus på det sista året i förskolan (övergripande del) och hur barnet tagit del av verksamheten (individuell del).

Föräldrar ska så långt möjligt erbjudas ett överlämnande samtal där både förskola och skola deltar. Föräldrar till barn som behövt eller förväntas behöva extra stöd ska alltid få ett sådant samtal.

Ansvar för att samordna arbetet med barnens övergång mellan förskola och skolans verksamheter, oavsett huvudman, har tilldelats stadsdelsförvaltningarna i samverkan med utbildningsförvaltningen (grundskolecheferna). I varje stadsdelsförvaltning ska en kontaktperson utses.

Riktlinjerna har arbetats in i i Stockholms stads förskoleprogram - Framtidens förskola (KF 2013-10-14) och skolprogram (KF 2013-05-27) som omfattar såväl stadens egna som fristående förskolor och skolor.

Granskningens resultat

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden ansvarar för att i nära samverkan med stadsdelsnämnderna hantera frågor som är stadsgemensamma för förskolorna. Utbildningsnämnden ansvarar tillsammans med kommunstyrelsen för ärenden om riktlinjer, principer, policydokument och uppföljning av förskoleverksamheten.

Nämnden fick i budget 2012 uppdraget att utarbeta skriftliga riktlinjer för rutiner vid övergång från förskola till skola. Inom utbildningsförvaltningen har enheten för förskolesamordning tagit fram förslag på riktlinjer tillsammans med stadsdelsförvaltningarna och grundskoleavdelningen som sedan fastställdes av fullmäktige.

Utbildningsnämnden ansvarar också för de uppgifter som staden har enligt lag för fristående förskoleverksamhet. Sådana uppgifter är godkännande, tillsyn samt rätten till insyn i fristående förskolor och grundskolor.

För samråd med i såväl fristående huvudmän som kommunens egen förskoleverksamhet finns inom utbildningsnämnden ett branschråd som leds av skolborgarrådet och har representanter från fristående och kommunala förskolor. För att utöka kommunikationen med fristående förskolor har en referensgrupp med fristående förskolor etablerats under hösten 2014. Härigenom ska de få ökade möjligheter att påverka pågående utredningar och projekt. Men kommunikationen med de fristående förskolornas huvudmän försvåras ändå av det stora antalet som finns i Stockholms stad (315), varav flertalet har bara en förskola.

Grundskolechefer för granskade stadsdelsnämndsområden har följt arbetet i sina respektive stadsdelsnämndsområden och gör tillsammans med stadsdelsförvaltningen gemensamma inbjudningar/kallelser till samverkansmöten. Grundskolechefen för Norrmalms stadsdelsnämndsområde har också deltagit i stadsdelsnämndens utvecklingsarbete avseende de kommunala verksamheterna som startade innan arbetet med att ta fram för staden gemensamma riktlinjer för övergångarna.

Enligt stadens budget 2014 har stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden fått i uppdrag (KF aktivitet) att säkerställa att handlingsplaner är framtagna för övergång förskola – skola i enlighet med stadens riktlinjer.

Stadsdelsnämndsområden

De nu granskade stadsdelsnämndsområdena är olika stora och antalet fristående (F) och kommunala (K) verksamheter inom deras geografiska område varierar.

Område	Antal 6-åringar Ht 2014	Andel barn i fristående förskolor	Antal förskolor (K) och (F)	Antal grundskolor (K) och (F)
Norrmalm	610	45 %	32 (K) 46 (F)	7 (K) 8 (F)
Enskede-Årsta-Vantör	1089	31 %	68 (K) 34 (F)	12 (K) 8 (F)
Hässelby-Vällingby	980	39 %	47 (K) 29 (F)	13 (K) 3 (F)

Ovan angivna kommunala förskolor är separata förskolor, men organisatoriskt knutna till en resultatenheter.

Område Norrmalm

Arbetet med lokal handlingsplan

Norrmalms stadsdelsförvaltning tillsatte en arbetsgrupp 2012 bestående av representanter från samtliga kommunala förskolor och grundskolor, verksamhetschef och grundskolechef, för att se över rutiner och arbetssätt för övergång förskola – skola. De kommunala verksamheterna tillämpade de föreslagna rutinerna läsåret 2012/2013, som bl.a. gällde upprättande av dokumentation till skolan över förskolans arbete med 6-åringarna. Norrmalms handlingsplan med årshjul för aktiviteter och struktur för dokument till skolan har legat till grund för fullmäktiges riktlinjer.

Stadsdelsförvaltningen har tagit fram ett förslag till gemensam handlingsplan för läsåret 2014/2015 i enlighet med stadens riktlinjer. Av planen framgår aktiviteter i förskolan och skolan och när de ska vara genomförda. Under läsåret planeras också pedagogiska caféer vilket är forum för pedagogiskt utbyte verksamheterna emellan. Senast den 15 juni ska skolan få del av den dokumentation som förskolan ska upprätta till skolan.

Hos stadsdelsförvaltningen pågår aktiviteter för att förankra handlingsplanen hos fristående förskolor och skolor.

Stadsdelsförvaltningen utvärderar överlämnandeprocessen tillsammans med förskolan och skolan. En gemensam webbenkät har tagits fram för att inhämta föräldrarnas synpunkter på över-

lämnandet och mottagandet till förskoleklass. Det är skolan som lämnar ut enkäten till föräldrarna i augusti. När det gäller övergång för föregående läsår var svaren till övervägande del positiva medan det fanns kritiska synpunkter vad gäller skolvalet. Svarsfrekvensen var dock låg (55 %).

Granskade förskolors och skolors arbetsätt

Intervjuade pedagoger i förskolan är från kommunala Matteus förskolor och från fristående Birkagårdens förskolor. Totalt har dessa förskolor lämnat 36 barn till skolan hösten 2014. Flertalet av barnen har gått till Matteusskolan och Karlbergsskolan.

Vidare har rektorer och pedagoger intervjuats vid kommunala Karlbergsskolan och den fristående Franska skolan. Karlbergsskolan har tagit emot 55 barn från 8 olika förskolor och Franska skolan har tagit emot 52 barn från 30 olika förskolor.

Kommunala förskolor och skolor har sedan två år tillbaka arbetat i enlighet med **riktlinjer och lokal handlingsplan**. För pedagogerna i de fristående verksamheterna var innehållet i riktlinjerna delvis kända för Birkagårdensförskolor men inte för Franska skolan.

I det följande nämns några centrala aktiviteter som rör samverkan och förberedande aktiviteter i överlämnandeprocessen.

Franska skolan har redan i slutet av januari genom sin egna kö kännedom om vilka elever som kommer antas till skolan. Under mars/april gör Franska skolans pedagoger **besök i förskolan** för att se sina blivande elever i förskolemiljön. Karlbergsskolans pedagoger anser sig inte ha möjlighet att åka ut och besöka sina blivande elever annat än undantagsvis. Men om någon förskola hör av sig och tycker att skolan bör komma ut och besöka barngruppen, vilket kan vara en signal i sig, kan skolans specialpedagog besöka förskolan.

Efter att antagningen till skolan och gruppindelningen är klar i maj bjuder skolorna in föräldrar och barn till 1-2 **skolbesök**. Som regel följer inte förskolans pedagoger med vid dessa besök. Däremot kan förskolan ha andra aktiviteter som förbereder barnen för skolan, som t ex besöka skolgården.

Blivande skolbarn från Matteus förskolor går vid några tillfällen under våren till Hagaparken för att träffa andra barn som ska börja på samma skola. De får då möjlighet att på sätt bekanta sig med dem innan skolan börjar.

Exempel på andra förberedande aktiviteter är att Matteus förskolor och en av enheterna vid Birkagården bjuder in de barn som började skolan föregående höst för att berätta för blivande 6-åringar hur det första skolåret varit.

Förskolorna har avslutande samtal med föräldrarna i juni. Föräldrarna får vid detta tillfälle också en kopia av upprättad **dokumentation** (övergripande och individuell del) som också ska vara information till skolan. Förskolan begär samtycke från föräldrarna om att få överlämna den individuella delen till skolan. Birkagården lämnar över de s.k. barnpärmarna till föräldrarna, vilket är dokumentation över barnets hela förskoleperiod.

Pedagogerna i den kommunala förskolan tycker att rutinerna vad gäller dokumentationen har satt sig. Men de har inte fått någon feedback från skolorna vad de tycker om dokumentationen, trots att det nu är andra året. Pedagogerna är därför tveksamma till om skolan verkligen läser den.

Karlbergsskolan har bara fått individuell dokumentation för fem av förskolebarnen som började i höstas. Skolan uppger att man inte har möjlighet att läsa all dokumentation och inte heller möjlighet att fullt ut anpassa skolans arbete utifrån det barnen har lärt sig i de olika förskolorna. Enligt skolan ger inte heller den individuella dokumentationen den information skolan behöver, d.v.s. om eleven har särskilda behov och hur förskolan arbetat med dem. Franska skolan har fått dokumentation för elever från Norrmalms kommunala förskolor. Skolan tycker att det är värdefullt att få denna information, eftersom eleverna kommer från så många olika förskolor och det är svårt att fånga upp allt vid skolans besök på förskolorna i mars/april.

Intervjuade förskolor tillhörande Matteus förskolor och Birkagården har inte i år haft några **överlämnande samtal** där förskola, skola och föräldrar deltar. Dessa förskolor har inte heller i år haft några barn i behov av särskilt stöd.

För barn i behov av särskilt stöd påbörjas förberedelserna tidigt. Karlbergsskolan får redan i november/december signal från stadsdelsförvaltningen. Så sker också vid Franska skolan.

Det förekommer att elever börjar på fritids veckan innan skolan startar och de möter ofta vikarier, eftersom skolan har planeringsdagar. En av förskolorna lyfte fram att det för dessa barn inte blir ett bra *mottagande av barnen i skolan*.

Pedagogerna från kommunala Matteus förskolor har deltagit på samverkansmöten för *pedagogiskt utbyte* med närliggande kommunala grundskolor. Dessa har dock haft fokus på praktiska frågor. Enligt pedagogerna har det pratats mycket om hur samverkan med skolan kan förbättras, men enligt pedagogerna är det fortfarande så att förskolan och skolan gör sin del i processen, utan att det är någon riktig samverkan. Pedagogerna på Birkagården har inte deltagit vid några samverkansmöten och har inte heller någon samverkan med den närmsta skolan.

Karlbergsskolan har deltagit på samverkansmöten med kommunala förskolor. Riktlinjer och handlingsplaner har varit uppe till diskussion. Franska skolan har inte varit inbjuden till något forum för pedagogiskt utbyte. Rektor tycker dock att det skulle vara värdefullt för skolans pedagoger att vara med vid sådana tillfällen, eftersom det händer så mycket i förskolan.

Område Enskede-Årsta-Vantör

Arbetet med lokal handlingsplan

Till läsåret 2014/2015 har stadsdelsförvaltningen samlat riktlinjer/arbetsätt i en gemensam lokal handlingsplan. Handlingsplanen följer fullmäktiges riktlinjer. Förslaget har förankrats i det lokala branschrådet (representanter från kommunala och fristående förskolor).

Hos stadsdelsförvaltningen pågår aktiviteter för att förankra handlingsplanen i samverkansområdena.

I årsplanen anges hålltider för olika aktiviteter och för pedagogiskt erfarenhetsutbyte som ska preciseras i de fem samverkansområdena som kommunala grundskolorna och förskolor är indelade i. Avsikten är att den framtagna handlingsplanen ska styra upp samverkansområdenas arbete. I handlingsplanen finns också riktlinjer för den dokumentation som ska överlämnas från förskolan till skolan.

Utvärdering ska ske i samverkansområdena. I år (maj) gjordes en enkät till förskolechefer och rektorer om hur övergången planerats och genomförts för de 6 åringar som skulle börja till hösten 2014. Det framgår dock inte hur föräldrarnas synpunkter på övergången inhämtas.

Granskade förskolors och skolors arbetssätt

Intervjuade pedagoger i förskolan är från kommunala Rågsätra förskolor och från fristående förskolor tillhörande Pysslingen. Dessa förskolor har tillsammans lämnat 70 barn till skolan hösten 2014. Flertalet av barnen har gått till Rågsvedsskolan, Hagsätraskolan, Enskedeskolan och Enskedefältets skola.

Vidare har rektorer och/eller pedagoger intervjuats vid kommunala Hagsätraskolan och den fristående S:t Eriks katolska skola. Hagsätraskolan har tagit emot 66 barn från 15 kommunala och 5 fristående förskolor. S:t Eriks Katolska skola har tagit emot 24 barn varav 7 barn från den egna förskolan och resterande från ca 10 olika förskolor, flertalet i Stockholms kommun.

Pedagogerna vid den kommunala förskolan och delvis vid den kommunala grundskolan kände till den *lokala handlingsplanen*. En av pedagogerna vid fristående förskolan kände till handlingsplanen men ingen vid den fristående skolan.

I det följande nämns några centrala aktiviteter som rör samverkan och förberedande aktiviteter i överlämnandeprocessen.

När antagningen är klar, genomför Hagsätraskolan *besök i förskolan* (1-2 timmar). Då har skolans pedagog också tid att fråga hur förskolans pedagoger har arbetat med barnen. Tid för förskolebesöken har skapats genom att alla barn inte erbjuds ett överlämnande samtal. Samtalen har inte gett skolan lika mycket information som besöken i förskolan gör. Besöken har enligt intervjuade pedagoger vid Rågsätra förskolor varit uppskattade och samtidigt gett tid för ett pedagogiskt utbyte.

S:t Eriks katolska skola har i mars/april, när antagningen är klar, individuella möten med föräldrar och barn. Vid detta möte intervjuas barnet om bl.a. sina förväntningar på skolan.

Efter att antagningen till skolan och gruppindelningen är klar i maj bjuder skolorna in föräldrar och barn till 1-2 *skolbesök*. Som regel följer inte förskolans pedagoger med vid dessa besök.

Granskade skolor har inte i år något generellt erbjudande om **överlämnande samtal**. Pysslingens förskolor informerar dock alltid föräldrarna om att de har rätt till ett överlämnade samtal om de vill. I år har det dock inte varit några föräldrar som begärt det. Katolska skolan har överlämnade samtal för barnen som kommer från den egna förskolan. I övrigt om föräldrarna särskilt begär det.

Hagsätraskolan har tagit emot fyra **barn som haft särskilt stöd**. Samtliga har fått ett överlämnade samtal och rektor får ofta tidigt en signal från förvaltningen eller förskolan om dessa barn. Katolska skolan har inte de senaste två åren tagit emot några barn som haft särskilda resurser i förskolan.

Förskolorna har inte lämnat över någon **skriftlig dokumentation** till skolan. Båda skolorna såg positivt på att få ta del av en sådan dokumentation. Pysslingens förskolor anser dock att kravet på en sammanställd dokumentation kommer ta tid från barnen i förskolan. Samtidigt riskerar den individuella dokumentationen att bli innehållslös, eftersom den inte får innehålla några bedömningar. Pysslingen lämnar digitalt över dokumentation för respektive barns hela förskoletid till föräldrarna när barnet slutar.

Både den kommunala och fristående förskolan samt Hagsätraskolan lyfte fram problemen med **mottagandet i skolan** för dem som börjar innan skolan startar, den s.k. barnbyardagen. Kommunala förskolor och skolor är skyldiga att följa detta datum. När förskolebarnen kommer till Hagsätraskolans fritidshem möts de dock av ordinarie personal, men det är svårt att ge ett optimalt mottagande då personalen behöver gå ifrån för planeringsdagar. När sedan resten av barnen kommer veckan därpå när skolan börjar, är redan en del av barngruppen inskolad, vilket inte är bra för gruppen som helhet. Pysslingen har låtit de barn som vill gå kvar på förskolan tills skolan börjar. Totalt rör det sig om 15 barn.

När det gäller **samverkan och pedagogiskt utbyte** mellan förskolorna och skolorna, så har det varierat hur detta fungerat mellan olika samverkansområden. T ex har en enhet inom Rågsätra förskolor som tillhör Hagsätraskolans skolpliktsområde, haft en fungerande samverkan med skolan, medan en annan enhet inom samma förskolor inte haft någon samverkan alls. Katolska skolan har inte deltagit i några samverkansmöten inom Enskede-Årsta-Vantör.

Där det förekommit samverkansmöten har de ofta haft fokus på praktiska frågor. Men i något fall har det också förekommit olika

teman för pedagogiskt utbyte. Det finns också ett förslag på att Hagsåtraskolan under detta läsår ska följa ett pedagogiskt projekt i en av förskolorna. IT i pedagogiken i förskolan och skolan är också ett samverkansområde att utveckla.

Område Hässelby-Vällingby

Arbetet med lokal handlingsplan

Under 2014 tillsattes en arbetsgrupp bestående av representanter från två kommunala förskolor och två kommunala grundskolor. Uppdraget var att ta fram en lokal handlingsplan utifrån stadens riktlinjer. Arbetsgruppen lämnade sitt förslag till stadsdelsförvaltningen i februari. Avsikten var då att handlingsplanen skulle börja gälla från samma tidpunkt. Förslaget blev dock av misstag inte utskickad till samtliga förskolor och skolor. Vid två samrådsmöten under senare delen av våren som verksamhetschefen vid stadsdelsförvaltningen och grundskolechefen gemensamt bjudit in till, har dock handlingsplanen varit uppe.

Handlingsplanen bygger på fullmäktiges riktlinjer. Av planen framgår dock att fristående förskolor och skolor är inbjudna att delta. Fullmäktiges beslut säger dock, genom kommunens tillsyn över fristående förskolor, att riktlinjerna är att betrakta som styrande även för fristående förskolor.

Hos stadsdelsförvaltningen pågår aktiviteter för att förankra handlingsplanen hos de fristående verksamheterna.

När det gäller överlämnande samtal, säger handlingsplanen att förskola och skola ska anstränga sig att så långt som möjligt erbjuda föräldrarna ett överlämningsamtal. Vidare ska nätverksmöten hållas för pedagogiskt utbyte mellan verksamheterna, ett med fokus på 6-åringar och ett med fokus på 5-åringar. Handlingsplanen innehåller också riktlinjer för dokumentation som ska överlämnas till skolan.

Utvärdering kommer ske genom en föräldraenkät som skolan ska lämna ut. Någon samlad analys från tidigare resultat finns inte.

Granskade förskolors och skolors arbetssätt

Intervjuade förskolepedagoger är från kommunala Grimsta förskolor och från fristående förskolor tillhörande Framtidsfolket. Totalt har dessa förskolor lämnat 56 barn och flertalet av barnen har gått till de kommunala skolorna Grimsta och Hässelby Villastad.

Vidare har rektor och/eller pedagoger intervjuats vid kommunala Hässelby Villastads skola och den fristående skolan Al-Azhar. Hässelby Villastads skola har tagit emot 81 elever från 9 olika fristående förskolor. Al-Azhar har tagit emot 78 elever från två egna förskolor och från kommunala och fristående förskolor företrädesvis i Spånga, Kista och Hässelby-Vällingby.

Pedagogerna vid de kommunala förskolorna kände till den **lokala handlingsplanen** men hade inte börjat jobba efter den ännu eftersom beslutet om planen dröjde. Pedagogerna från den fristående förskolan hade fått del av planen på ett samrådsmöte utan att planens innehåll då diskuterades. Pedagogerna vid den kommunala och den fristående skolan kände inte till planen.

I det följande nämns några centrala aktiviteter som rör samverkan och förberedande aktiviteter i överlämnandeprocessen.

Under april/maj gör Al-Azharskolans pedagoger **besök i förskolor** som har barn som ska börja på skolan. Föräldrarna är inbjudna att vara med. Hässelby Villastads skola gör inte den typen av besök. Framtidsfolket har haft besök av Maltesholmsskolan som har gått igenom förskolans barnpärlor tillsammans med de barn som ska börja på skolan.

Efter att antagningen till skolan och gruppindelningen är klar i maj bjuder skolorna in föräldrar och barn till 1-2 **skolbesök**. Som regel följer inte förskolans pedagoger med vid dessa besök.

En av enheterna tillhörande Grimsta förskolor har haft **överlämnande samtal** för alla sina barn som börjat på Grimstaskolan. Intervjuade pedagoger tillhörande den fristående förskolan har haft två överlämnande samtal.

Förskolorna har inte lämnat över någon **skriftlig dokumentation** till skolan. Förskolorna har inte ännu diskuterat kommande krav vad gäller dokumentation. Den kommunala skolans pedagog såg inga direkta fördelar med dokumentationen. Skolan har inte förutsättningar att anpassa på det sätt som förskolan vill.

Hässelby Villastads skola fick ett **barn som var i gråzonen för behov av särskilt stöd**. Vanligtvis tas inga kontakter med skolan förrän i april/maj när en preliminär gruppindelning är klar. Då bokar förskolan in ett överlämnande samtal om det är ett barn i behov av särskilt stöd. Enligt skolan är det bra om dessa barn tas upp tidigare

i processen. Vid Al-Azharskolan börjar planeringen för dessa barn också kring april/maj. Skolan kan redan ha fått kännedom om dessa barn inför förskolebesöken och då följer personal från elevhälso-teamet med vid besöket. Ett överlämnade samtal bokas alltid för dessa barn. Grimsta förskolor har specialenheter för barn i behov av särskilt stöd. För dessa barn börjar överlämnandeprocessen med ett tidigt möte på våren med den skola som barnet bor närmast. Om sedan barnet får en plats i en annan skola hålls ett möte med den skolan.

Det förekommer att elever börjar på fritids veckan innan skolan startar och de möter ofta vikarier, eftersom skolan har planerings-dagar. En av förskolorna lyfte fram att det för dessa barn inte blir ett bra *mottagande av barnen i skolan*.

Vissa förskolor och skolor har sedan tidigare en *samverkan och ett pedagogiskt utbyte* med närliggande skolor, men har till innehåll och omfattning varit personberoende. Ibland, men inte alltid, har fristående förskolor bjudits in. Hässelby Villastads skola träffar alla närliggande förskolors pedagoger två gånger/läsår. Så gör även Grimstaskolan.

Analys, slutsatser och bedömning

Stadsdelsförvaltningarnas planer, rutiner och arbetssätt i enlighet med fullmäktiges riktlinjer

Utbildningsnämnden fick i budget 2012 i uppdraget att i samverkan med stadsdelsnämnderna utarbeta gemensamma riktlinjer för övergång förskola – skola. Ett förslag fanns klart 19 juni 2012 (bilaga till fullmäktiges beslut) men det slutliga beslutet dröjde till den 14 oktober 2013. Det lokala utvecklingsarbetet har, utom i Norrmalm, avvaktat det slutliga beslutet.

Inför läsåret 2013/2014 har samtliga granskade stadsdelsnämnds-områden en *handlingsplan* i enlighet med riktlinjerna för aktiviteter i överlämnandeprocessen och för pedagogiskt utbyte. Norrmalm har genom sitt tidiga utvecklingsarbete avseende de kommunala verksamheterna varit en förebild för arbetet med stadens de gemensamma riktlinjerna. Implementeringen här är på god väg vad gäller de kommunala verksamheterna, men i sin början inom Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby. Inom Norrmalm är handlingsplanen i utkastform i avvaktan på en gemensam workshop med kommunala och fristående verksamheter innan den slutgiltigt

fastställs. Inom övriga stadsdelsnämndsområden pågår aktiviteter med att implementera handlingsplanen.

Granskade skolor tar som regel emot elever från många olika förskolor. Förskolor och skolor ska under relativt kort tid genomföra överlämnande aktiviteter. Flera skolor har därför beslutat att inte ge ett generellt erbjudande om ett överlämnande samtal, utan endast till dem som särskilt behöver. En sammanställd **dokumentation** om barnens sista år i förskolan, som riktlinjerna förespråkar, blir en garanti för att någon information om förskolans arbete med barnen kommer skolan till del.

Norrmalm har under två års tid arbetat med denna typ av dokumentation till skolorna. Inom Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby har förskolorna inte upprättat någon sådan dokumentation ännu.

Av revisionskontorets intervjuer framkommer att det finns skolor som ser positivt på att få en strukturerad kort dokumentation från förskolan. Men det finns också skolor och förskolor som är mycket kritiska till värdet av den. Synpunkter som framförts är att skolan inte har tid att läsa all dokumentation och göra anpassningar utifrån den. Flera skolor anser också att den information som skolan behöver inte kommer med i förskolans dokument pga. sekretess. Det har också framkommit i intervjuer inom Norrmalm att förskolor som har sammanställt dokumentation till skolan inte fått någon respons alls från skolan.

Några av de intervjuade skolorna har gjort **besök i förskolan**. Skolans pedagog har då haft möjlighet att se barnen i sin förskolemiljö och samtidigt haft tid att ha ett pedagogiskt utbyte med förskolans pedagoger om hur de arbetat med 6-åringarna. Dessa besök har varit uppskattade av förskolans och skolans pedagoger och har gett mycket av den information skolan behöver från förskolan. Samtidigt har det blivit ett forum för pedagogiskt utbyte pedagogerna emellan.

När det gäller **barn i behov av särskilt stöd**, får dessa barn alltid ett överlämnande samtal och i handlingsplanerna anges också att skolan ska få tidiga signaler om dessa barn. Men för de barn som förskolan kan känna oro (barn i gråzonen) kan det variera hur tidigt signaler når skolan.

En av förskolorna lyfte fram att det inte är ett bra *mottagande av barnen i skolan* som börjar på fritids innan skolan börjar. De möter då oftast vikarier eftersom skolan har planeringsdagar.

Samverkan med fristående förskolor och skolor kring övergång förskola - skola

Fristående verksamheter har bjudits in sent i utvecklingsarbetet (Norrmalm och Enskede-Årsta-Vantör) eller inte alls (Hässelby-Vällingby). Några fristående förskolor uttrycker också att de vill komma in tidigare i utvecklingsarbetet för att kunna vara med och påverka.

Formerna för samverkan med fristående verksamheter är ett utvecklingsområde i samtliga granskade stadsdelsnämndsområden. I de forum för pedagogiskt utbyte som funnits, har oftast inte fristående verksamheter varit inbjudna. Enlig stadsdelsnämndsområdenas nu framtagna handlingsplaner ska fristående tillsammans med kommunala verksamheter bjudas in.

Det finns också en övergripande samverkan vid utbildningsförvaltningen genom deras branschråd där företrädare för fristående och kommunala förskolor ingår. För att ge fristående förskolor ökade möjligheter att påverka olika utredningar har en referensgrupp med representanter för fristående förskolor bildats under branschrådet.

Forum för pedagogiskt utbyte verksamheterna emellan

I förskolans och skolans läroplaner framgår att personalen ska sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete för att stödja barnens allsidiga utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Detta kräver forum för erfarenhetsutbyte och pedagogiska diskussioner mellan verksamheterna.

Men det är viktigt att få till lagom stora grupper så att diskussionerna bli konkreta och kan inspirera till nätverksbygge mellan verksamheterna. Ex har Enskede-Årsta-Vantör skolområden inom vilka skolorna ska samverka med närliggande förskolor (fristående och kommunal). Inom Norrmalm och Hässelby-Vällingby sker det också samverkan med närliggande förskolor. Men om/hur samverkan har fungerat har varit personberoende. För samtliga granskade stadsdelsnämndsområden är detta ett utvecklingsområde så att alla verksamheter omfattas av en samverkan utifrån intentionerna i fullmäktiges riktlinjer.

Det är vidare få intervjuade förskolepedagoger som känt sig delaktiga i en gemensam utvärdering av överlämnandeprocessen med skolan. Enligt fullmäktiges riktlinjer ska dock stadsdelsförvaltningarna ha ett ansvar för att, inför den årliga revideringen av handlingsplanen, samla in synpunkter och lärdomar över hur överlämnandet har fungerat. Det är viktigt att personalen görs delaktig i denna utvärdering och att föräldrarnas synpunkter samlas in. För detta har t ex Norrmalm utarbetat en webbenkät som skolan ska uppmana föräldrarna att svara på efter barnens skolstart.

Sammanfattande slutsatser och bedömning

Utifrån granskningens syfte och fullmäktiges riktlinjer, bedömer revisionskontoret att ett arbete har påbörjats. Men fortsatt utveckling behövs vad gäller samverkan och pedagogiskt utbyte mellan fristående och kommunala verksamheter samt uppföljning av hur förskolans dokumentation till skolan kommer till användning.

I läroplanerna för förskolan och skolan framhålls vikten av en förtroendefull samverkan mellan pedagogerna i förskolan och skolan för att stödja barnens allsidiga utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Vidare sägs att särskild uppmärksamhet ska ägnas de barn som behöver särskilt stöd.

Kring barn i behov av särskilt stöd har granskningen visat att det som regel finns en välplanerad övergång där pedagoger möts tidigt i processen. Men för övriga barn möts pedagogerna i förskolan och skolan i allt mindre utsträckning kring de överlämnande aktiviteterna. Pedagogerna gör mer var sin del i överlämnandeprocessen. Överlämnande samtal erbjuds inte generellt alla barn och skolbesök gör föräldrarna med barnen. Men några undantag finns. T ex då pedagoger från skolor besöker förskolan för att träffa barnen i sin förskolemiljö.

För att uppnå läroplanens målsättning är möten för pedagogiskt utbyte mellan verksamheterna mycket viktigt. För likvärdigheten är det bra att det nu finns gemensamma riktlinjer att förhålla sig till där också tid för pedagogiska möten lagts in. Norrmalm har sedan tidigare en struktur för detta i sina pedagogiska caféer för de kommunala förskolorna och skolorna, men det kvarstår att få med de fristående verksamheterna. Inom Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby är samverkansformerna för pedagogiskt utbyte ett utvecklingsområde.

Den dokumentation som förskolan ska upprätta till skolan enligt fullmäktiges riktlinjer, ska förhoppningsvis också leda till ett utbyte mellan förskolans och skolans pedagoger. Än så länge är det bara Norrmalm som provat detta i de kommunala förskolorna. I denna granskning har det framkommit fler negativa än positiva synpunkter kring dokumentationen. Det är viktigt att stadsdelsförvaltningarna tillsammans med utbildningsförvaltningen följer upp att dokumentationen kommer till användning i skolan så att skolan genom den kan knyta an till förskolans arbete i sin undervisning av barnen och i sina fortsatta kontakter med förskolan.